

— SLOVENSKÁ

HUDBA

REVUE PRE HUDOBNÚ KULTÚRU

V čísle: Hudba – Semiotika – Estetika

ROK 2014 / ROČNÍK XL

Vydáva Slovenská muzikologická asociácia s finančným príspevkom Ministerstva kultúry SR

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Šéfredaktorka:

Alena Čierna

Redakcia:

Katarína Godárová

Anglický preklad:

Katarína Godárová

Návrh obálky a grafickej úpravy:

Eva Kovačevičová-Fudala

Jazyková úprava:

Elena Mlynarčíková

Recenzenti:

Prof. PhDr. Ladislav Burlas, DrSc.

Prof. PhDr. Eva Szórádová, CSc.

Redakčná rada:

Ľubomír Chalupka, Ladislav Kačic, Jana Lengová, Jan Vičar,
Ľubomír Spurný, Zuzana Martináková, Eva Szórádová,
Hana Urbancová

ISSN 1335-2458

OBSAH

5 Úvodom

Štúdie

- 7 Július Fújak: Alternatívne modely hudobného znaku a semiózy
- 18 Miloš Hons: Idea pokroku v české hudební estetice a kritice (Od Hostinského k Sychrovi)
- 37 Juraj Beráts: Voľné inštrumentálne formy 19. storočia inšpirované vrcholnými opernými opusmi W. A. Mozarta

Materiály

- 66 Anna Kucianová: Dvadsať rokov slovenskej národnej skupiny IAML (1993 – 2013)

Hudobná pedagogika

- 75 Miriam Žiarna: Adekvátny výber speváckeho repertoáru pre žiakov ZUŠ
- 82 Veronika Savková: Slovenská uspávanka – pretrvávajúci fenomén

Recenzia

- 90 Roman Berger: Cesta s hudbou (Jana Lindtnerová)

CONTENTS

5 Preface

Studies

- 7 Július Fujak: Alternative Models of Musical Sign and Semiosis
- 18 Miloš Hons: The Idea of Progress in Czech Music Aesthetics and Critique (From Hostinský to Sychra)
- 37 Juraj Beráts: Free Instrumental Forms of the 19th Century Inspired by W. A. Mozart's Best Opera Opuses

Materials

- 66 Anna Kucianová: Twenty Years of the IAML Slovak National Group (1993 – 2013)

Music Pedagogy

- 75 Miriam Žiarna: The Questions of Proper Selection of Singing Repertory for the Pupils of the Elementary Art School
- 82 Veronika Savková: Slovak Lullaby – the Everlasting Phenomenon

Review

- 90 Roman Berger: Cesta s hudbou (Jana Lindtnerová)

Adekvátny výber speváckeho repertoáru pre žiakov ZUŠ

Miriam Žiarna

Väčšina publikácií o speve a hlasovej výchove zdôrazňuje význam spevu pre všestranné formovanie osobnosti jedinca; pomáha pri psychických, rečových poruchách a rôznych ochoreniach dýchacieho ústrojenstva. Okrem toho sa vyzdvihuje spev ľudových piesní, ktorým by sa v osnovách ZŠ a ZUŠ mala venovať väčšia pozornosť. Naproti tomu však žiaci majú veľký záujem o spev populárnych a muzikálových piesní.

Spev ľudových piesní je povinný v učebných osnovách ZUŠ na I. a II. stupni, ale na niektorých speváckych súťažiach a v časovo-tematických plánoch žiakov sa využíva prevažne len na I. stupni ZUŠ (teda vo veku 6 – 15 rokov). Závisí to najmä od pedagóga, či do repertoáru žiaka zaradiť aj ľudové piesne alebo nie. Ako sa vyrovnáť a prispôbiť momentálnym požiadavkám? Aká je realita v základných umeleckých školách? Aký repertoár sa presadzuje vo vyučovacom procese v ZUŠ?

Spev má nepochybne svoje špecifiká. Jedným z nich je samotný hlas, jeho farba, sonorita a rozsah, podľa ktorého sa pozná hlasová kvalita speváka. Existujú názory, že spievať vie každý a každý má hlas, len ho treba nájsť a zdokonaľiť. Vždy sme však limitovaní dispozíciami a schopnosťami speváka. Samozrejme, že pre učiteľa je radosť pracovať s nadanými žiakmi, ale nie vždy je to možné a učiteľ sa musí počas svojej pedagogickej praxe vyrovnáť s rôznou úrovňou žiakov. Každý má rokmi vypracovaný metodický postup, ako sa prispôbiť potrebám jednotlivých žiakov a aký adekvátny spôsob práce zvoliť na dosiahnutie požadovaného cieľa. V mnohých prípadoch musí dlhšie odstraňovať nepresnú intonáciu, nesprávne nasadzovanie a spájanie tónov zospodu (glissando) i nezrozumiteľnú artikuláciu. Až na základe postupného a primeraného aplikovania konkrétnych technických požiadaviek správneho ovládania dychu, rezonancie, artikulácie a registrovej súhry možno pristúpiť k výberu piesňového materiálu, ktorý by sa mal prispôbiť momentálnym schopnostiam žiaka. Treba sa zamerať prevažne na intonačne, rozsahovo a technicky jednoduché ľudové a umelé piesne v slovenčine. Celý postup je veľmi zdĺhavý a vyžaduje si nielen trpezlivého učiteľa, ale aj žiaka. A tu často narážame na niekoľko problémov. Prvým je veľké množstvo mladších (6 – 7-ročných), ale aj starších žiakov (12 – 18-ročných), ktorí prichádzajú na talentové skúšky do ZUŠ s nepresnou intonáciou, obmedzeným speváckym rozsahom, rečovými

chybami, nedostatočnou artikuláciou, nesprávnymi speváckymi návykmi a držaním tela (sú to často speváci folklórnych súborov, rôznych kapiel, organisti, ale aj nadšenci, ktorí si spievajú doma pre vlastné potešenie). Druhým problémom je nevhodný výber obľúbenej piesne žiakom, ale aj učiteľom spevu (ide najmä o populárne a cudzojazyčné piesne). Tretím problémom je nedostatočné zastúpenie ľudových piesní v repertoári starších žiakov v ZUŠ.

V prípade mladších detí je intonačná nepresnosť pochopiteľná, pretože v materských školách sa učiteľky zväčša nevenujú individuálnemu nácviku piesní. Tu treba vyzdvihnúť záujem a úsilie mnohých ZUŠ, ktoré sa zameriavajú na výučbu prípravného štúdia v materských školách sprostredkovaním elementárnych hudobných, speváckych a pohybových činností. Možno to prispeje k odbornému rozvíjaniu hlasových schopností detí predškolského veku, keďže v súčasnosti sa presadzujú mnohé zmeny v študijných programoch predškolskej a elementárnej pedagogiky, ktoré sa snažia zo študijných programov odstrániť predmety zamerané na rozvíjanie hudobných a speváckych schopností (hudobný nástroj, individuálny spev, intonácia). Zdá sa, že si mnohí ani uvedomujú, k čomu tieto zmeny budú viesť a aký veľký krok späť to bude znamenať v edukácii detí predškolského veku.

„Požiadavka kultivovaného rečového a speváckeho prejavu je v dnešnej spoločnosti oveľa aktuálnejšia ako v minulosti, pretože rozvojom mediálnej spoločnosti sa znížila frekvencovanosť správneho a zdravého využitia reči a spevu. Hoci je ovládanie cudzích jazykov alebo informačných technológií nesporne veľkou devízou pre budúci život človeka, nezanedbateľnou oblasťou je aj formovanie emocionálnej stránky jeho osobnosti. K tomu majú v školskom prostredí prispieť predovšetkým esteticko-výchovné predmety.“

M. Procházková

Uprednostňovaním prírodovedných vedomostí a technických zručností sa nemôžu adekvátne rozvíjať citové, psychické a emocionálne schopnosti a ich nedostatok sa prejaví v neskoršom veku, čo sa už nebude dať napraviť. Celá generácia detí bude ochudobnená a v mnohých prípadoch aj emocionálne poznačená.

Čo sa týka záujmu o spev u starších žiakov, tí prichádzajú na talentovú skúšku do ZUŠ za účelom prípravy na konzervatórium, strednú pedagogickú školu alebo pedagogickú fakultu, či len tak zo záujmu alebo pod vplyvom vysielaných populárnych speváckych súťaží. V tomto prípade je nepresná intonácia menej pochopiteľná, keďže do 7. ročníka ZŠ by sa mali systematicky venovať rozvíjaniu speváckych a hudobných schopností, oboznamovať sa s repertoárom rôznych štýlových období, spoznávať slovenskú hudobnú tvorbu i slovenský folklór rôznych regiónov. Okrem toho by cieľom hudobnej výchovy na základných školách malo byť aj správne formovanie hudobného vkusu a rozvíjanie kladného vzťahu k hudbe a spevu vlastnou tvorivou činnosťou. Momentálna ročná absencia vyučovania hudobnej výchovy v 9. ročníku ZŠ, teda vo veku veľmi dôležitom pre formovanie osobnosti jedinca, spôsobuje, že tí žiaci, ktorí sa chcú štúdiu hudby a spevu venovať na stredných školách, nemôžu pokračovať v prehĺbovaní nadobudnutých hudobných a speváckych schopností. V kolektívnom speve môže dochádzať k intonačným a speváckym chybám, ktoré sú málo kontrolovateľné, preto sa takto nadobudnuté zlovyky dajú odstrániť len individuálnym prístupom, čo

poskytuje výučba spevu v ZUŠ. Popri intonačných problémoch sa v rámci talentovej skúšky stretávame s nevhodným výberom piesní pre hlasový odbor a vek, ale aj s nedostatočným alebo nulovým zastúpením ľudových piesní.

Okrem riešenia intonačných, artikulačných a dychových problémov v tejto vekovej skupine žiakov sa vynára aj ďalší problém. Najmä starší žiaci sa pod vplyvom speváckych súťaží sledovaných v televízii (Superstar, Hlas Slovenska, X Faktor) snažia vyrovnať svojim speváckym idolom, na ktorých, žiaľ, zďaleka nemajú, a vyberajú si pre svoj hlas nevhodné piesne. Oblúbené piesne spievajú doma niekoľkokrát denne, potom prichádzajú na talentovú skúšku alebo hodiny spevu hlasovo unavení a niekedy aj s problémami, ako napríklad nadmerné napätie a sťahovanie krčných svalov. Určite sa s takýmto niečím stretol každý učiteľ spevu a vytvoril si vlastný postup na prekonanie už spomenutých i ďalších nedostatkov.

Okrem technickej a rozsahovej náročnosti piesne si však často ani učiteľ, ani žiak neuvedomujú jej obsahovú stránku. Mnohé piesne veľkých šansoniérov a interpretov, akými boli E. Piaf, F. Sinatra, L. Cohen, S. Brown, S. O'Connor, Rihanna, W. Houston, L. Fabian, C. Dion, ale aj momentálna anglická hviezda Adele, spievajú 10- až 16-ročné dievčatá a chlapci, ktorí ani zďaleka nemôžu svojou interpretáciou vystihnúť obsah spievaného textu, čo je jedným z najšpecifickejších prejavov spevu. Len spev má tú výsadu, že okrem hudby sprostredkuje poslucháčom aj textovú výpoveď, čím prehlbuje zážitok z hudby. V prípade nevhodného a neadekvátneho výberu skladby je však interpretácia piesne zameraná len na správnu intonáciu či výslovnosť, bez vyšších interpretačných ambícií, ktoré si tieto piesne vyžadujú. Hĺbku poézie, myšlienok, obrazov a metafor, ktoré takéto piesne a šansóny obsahujú, si žiaci ešte nevedia vysvetliť, alebo si ju vysvetľujú po svojom, prípadne sa vôbec nezaoberajú obsahom spievaného textu. Je to o to horšie, ak sa na príprave skladby podieľa aj samotný učiteľ spevu. Je možné, aby 14 – 16-ročné dievča mohlo správne vystihnúť pieseň Adele *Someone Like You*, v ktorej sa opustená žena zamýšľa nad stratou svojej lásky alebo *Nothing compares to you* od S. O'Connor, či *Je t'aime* v podaní L. Fabian? Nemajú dievčatá v tomto veku spievať piesne, ktoré sú adekvátnejšie ich momentálnym mentálnym, psychickým, sociálnym a spoločenským skúsenostiam? Medzi neadekvátny výber skladieb slovenských autorov pre vekovú kategóriu 9 – 14 rokov patrí *Chlap z kríža* od S. Tobiasa, *Vráť mi tie hviezdy* a *Vyznanie* od M. Gombitovej, *Balada o poľných vtákoch* od M. Žbirku, *Môj Bože* od K. Knechtovej a iné, s ktorými sa stretávame na koncertoch i na rôznych speváckych súťažiach.

Podobný prípad v rámci muzikálových piesní je *On my own* z *Bedárov* od C. M. Schönberga, ktorá sa stala jedným z najväčších hitov po *Memory* z *Cats* od A. L. Webbera. Ide o efektnú, ale po výrazovej stránke náročnú pieseň. Eponine v nej spieva o nešťastnej láske k Mariusovi, ale pôvodne bola pieseň napísaná pre Fantine, ktorá v nej spievala o smutnom živote a nešťastnej láske k otcovi Cosette. Hĺbka vyznania musí byť veľmi presvedčivá a adekvátne interpretovaná, preto sa vyžaduje, aby žiačka mala nielen zrelý hlasový potenciál, ale aby aj vekovo, mentálne a emocionálne vedela pochopiť obsah spievaného textu, čo napríklad 10 – 15-ročné dievčatá nedokážu. Ďalších prešlapov sa vo výbere dopúšťajú učitelia, ak pre 12 – 15-ročné žiačky vyberajú piesne *Jsi můj pán* od K. Svobodu, *Think of Me* a *I don't know how to love him* od A. L. Webbera a iné.

Ako má postupovať učiteľ spevu, keď záujem žiakov o piesne, ktoré sú pre ich momentálny vek nevhodné, je taký veľký? Jedným z jednoduchých riešení je zakázať

ich spievať s odôvodnením, že pieseň je nevhodná, a venovať sa výberu inej zodpovedajúcej piesne. Ďalším riešením je venovať sa takejto piesni výlučne za účelom technického a prednesového napredovania, čo si však vyžaduje dlhší čas, a až po dosiahnutí požadovanej technickej úrovne a adekvátnej interpretácie pripustiť verejné vystúpenie žiaka.

Problém nevhodného výberu hudobného materiálu sa neprejavuje len v populárnej hudbe, ale aj v klasickom repertoári, ako sú ľudové a umelé piesne i piesne rôznych štýlových období. Na speváckych súťažiach v klasickom speve sa s výberom nevhodného materiálu stretávame v I. a II. kategórii, kde súťažia žiaci od 6 – 12 rokov. Často spievajú svadobnú pieseň *Ked' sa lipka rozvíjala*, a to prevažne v nízkej hlasovej polohe, čo nerozvíja detský hlas v strednej polohe, ale naopak, zaťažuje hlas používaním prevažne hrudnej rezonancie na dosiahnutie farebnosti tónu. Okrem toho je nevhodná aj po obsahovej stránke. Podobným prípadom je aj pieseň *Povej vetrík, poved' v úprave* Š. Jurovského a *Ani mi je večer* od E. Suchoňa. Ďalším príkladom je veľmi obľúbená pieseň *Páslo dievča pávy* v úprave Pavla Kršku, ktorá je oproti predchádzajúcim piesňam intonačne, technicky a rozsahovo náročná a nepochopením obsahu textu ju učitelia považujú za pastiersku pieseň a nie svadobnú. Ešte väčšou chybou je interpretácia piesne *Škoda ťa, šuhajko* v úprave Pavla Kršku, ktorá si okrem rozsahu a technickej úrovne vyžaduje aj interpretačnú zrelosť, keďže pri transponovaní melódie v jednotlivých slohách dochádza k postupnej gradácii, čo v tomto veku žiačky nie sú schopné nielen dynamicky, ale ani interpretačne dosiahnuť. Podobným prípadom sú aj ľúbostné piesne *Ach, Janičko, duša má* a *Jako si môj milý* od M. Schneidra-Trnavského, *Povedz mi povedz* od D. Stankovského, *Široký jarčok* od E. Suchoňa v interpretácii 6 – 9-ročných žiačok. Je chvályhodné, ak učitelia vyhľadávajú rôzne úpravy ľudových piesní, aby ich potom mohli použiť v praxi. Často však bez hlbšieho zamyslenia sa nad zameraním piesne z hľadiska technickej, prednesovej, ale najmä obsahovej stránky, t. j. či žiak je schopný uvedený text pochopiť a primerane interpretovať.

Okrem ľudových piesní sa vo výbere hudobného materiálu dopúšťajú chýb aj v hudbe z obdobia baroka. Obľúbeným repertoárom niektorých učiteľov sú *arie antiche*, ktoré sú dostupné v rôznych verziách, transpozíciách, jazykových úpravách a technickej náročnosti. Medzi rozsahovo menej náročné patrí *O cessate di piagarmi* od A. Scarlattiho. Hoci má rozsah $dis^1 - d^2$, čo je pre žiakov ZUŠ ideálne, spieva sa v nej o nešťastnej láske pastiera k svojej milej, ktorý chce radšej zomrieť, ako žiť bez nej. V mnohých prípadoch ju spievajú 10 – 14-ročné dievčatá, ktoré si vyberajú túto áriu pre melancholickú melódiu, nepoznajú však jej obsah. Podobným prípadom sú aj *arie* *Lasciate mi morire* od C. Monteverdiho a *Sebben crudele* od A. Caldaru. Výber vhodného materiálu z obdobia baroka nie je pre učiteľa ZUŠ najjednoduchší, pretože sa v skladbách poväčšine spieva o nešťastnej láske a smrti. Jedným z riešení je výber piesní zo zbierky duchovných piesní *Spevník pátra Paulína*, ktorý zostavil L. Kačic. Do repertoáru žiakov možno tiež zaradiť: anonym/G. B. Lully: *Au clair de la lune/Ked' me siačik svietil*, J. Ph. Rameau: *Que le jour me dure/Tak ma všetko rmúti* (A. Korínska: *Piesne pre výchovu spevákov*), *69 geistliche Lieder und Arien aus Schemellis Gesangbuch* od J. S. Bacha a výber skladieb *French, English, Italian, German, Spanish Renaissance song for voice and guitar* od Daniela Benka, čo môže spestriť hodiny spevu.

Učitelia sa tiež dopúšťajú chýb, ak žiakom na I. či II. stupni vyberajú *arie* z oper W. A. Mozarta (*Kráľovná noci*, *Pamina*, *Zerlina*), G. Pucciniho (*Lauretta*), A. L. Webbera

(*Pie Jesu*) a iné. Na internetových stránkach si môžeme pozrieť vystúpenia 6 – 12-ročných detí, ktoré spievajú vyššie uvedené skladby, nevhodné nielen po obsahovej, ale aj rozsahovej a technickej stránke. Interpretácia je v tomto prípade degradovaná len na správnu intonáciu a vyspievanie, často až vytlačenie vysokých tónov, čo je veľmi nebezpečné pre vývoj hlasového aparátu. Tieto výkony vzbudzujú až ľútosť. Nazdávam sa, že tu ide o porušenie zásad školskej hlasovej výchovy, ktoré je nutné dodržiavať aj vo vyučovacom procese pri výchove budúcich učiteľov ZUŠ. Je potrebné neustále upozorňovať študentov na ďalekosiahle následky, ktoré môže spôsobiť takýto neuvážení výber a nácvik, len s úmyslom dosiahnuť úspech. Árie Barbariny a Cherubina sú na II. stupni ZUŠ vhodným spestrením hudobného materiálu a v správnom momente môžu pomôcť aj k technickému pokroku a k dosiahnutiu výrazu v interpretácii. V prípade niektorých árií alebo piesní možno preložiť a vysvetliť obsah textu iným spôsobom, ak to nenaruší zmysel textu. Nevyznávať lásku svojej milej, ale napríklad svojej matke *Que jour me dure/Tak ma všetko rmúti* od J. J. Rousseau, alebo adresovať text inej osobe s prihladením na vek a mentálnu vyspelosť žiaka.

Pri piesňovom repertoári sa najčastejšie stretávam s neadekvátnym výberom dramatickej piesne *V našom dvore na javore, Keby som bol vtáčkom a Sedíme tu smutní* od M. Schneidra-Trnavského, obsahovo závažných *Biblických písní* od A. Dvořáka, *Ave Marie* od F. Schuberta, J. S. Bacha, G. Cacciniho, prednesovo a výrazovo nesprávne pochopenej *Marmotte* a ľúbostnej *Ich liebe dich* od L. van Beethovena, ako aj piesne z interpretačne náročných piesňových cyklov F. Schuberta a R. Schumanna, ktoré interpretujú vekovo, technicky a interpretačne nezrelí žiaci I. a II. stupňa ZUŠ na speváckych súťažiach a koncertoch.

„Na isté skladby treba emotívne dozrieť. Jeden z profesorov po vypočutí si istej interpretácie piesne kedysi povedal: „nuž,... pekne zaspieval, ale načo...“

Tolko je hlasov a spôsobov spevu, koľko je ľudí, lebo všetko v človeku má vplyv na to, ako spieva. Hudba je hrou emócií. Výučba spevu nás môže naučiť veľa o našom svete emócií.“

T. Jarosz

Na niektoré skladby treba dozrieť, a to nielen technicky, ale hlavne emocionálne. Spievanie nie je len správne intonovanie a vyspievanie vysokých tónov. Najmä pri výbere rozsahovo náročných skladieb pre 12 – 16-ročných žiakov, u ktorých práve prebieha mutácia, nemôže učiteľ vyžadovať farebné hrudné alebo vysoké tóny. Aj nová anatómia a fyziológia si vyžaduje svoj čas, aby sa novo nadobudnuté parametre fonačného ústrojenstva vo svojej funkcii ustálili a spevák si zvykol na novú situáciu a možnosti svojho hlasu. Správne používanie hlasu v tomto období má veľký význam pre ďalšiu funkciu celého hlasového aparátu. Niektorí učitelia sú však nedočkaví a už pri prvých príznakoch znelosti spodných či vrchných tónov sa púšťajú do ich cvičenia a zdokonaľovania. Pravidlo „všetko má svoj čas“ tu má nezastupiteľnú hodnotu.

Rešpektovanie zásad správneho výberu, nielen po stránke technickej, ale aj obsahovej, zohráva v tomto období veľmi dôležitú úlohu. Žiaci sa v tomto období nachádzajú v medzistupni vývoja, keď detské piesne už pre nich nie sú vhodné a piesne s ľúbostnou a osudovou tematikou ešte vhodné nie sú. Tu treba siahnuť po piesňach pastierskych, zbojníckych, s tematikou prírody, situácií a vzťahov, ktoré žiaci poznajú a v tomto

(*Pie Jesu*) a iné. Na internetových stránkach si môžeme pozrieť vystúpenia 6 – 12-ročných detí, ktoré spievajú vyššie uvedené skladby, nevhodné nielen po obsahovej, ale aj rozsahovej a technickej stránke. Interpretácia je v tomto prípade degradovaná len na správnu intonáciu a vyspievanie, často až vytlačenie vysokých tónov, čo je veľmi nebezpečné pre vývoj hlasového aparátu. Tieto výkony vzbudzujú až ľútosť. Nazdávam sa, že tu ide o porušenie zásad školskej hlasovej výchovy, ktoré je nutné dodržiavať aj vo vyučovacom procese pri výchove budúcich učiteľov ZUŠ. Je potrebné neustále upozorňovať študentov na ďalekosiahle následky, ktoré môže spôsobiť takýto neuvážený výber a nácvik, len s úmyslom dosiahnuť úspech. Árie Barbariny a Cherubina sú na II. stupni ZUŠ vhodným spestrením hudobného materiálu a v správnom momente môžu pomôcť aj k technickému pokroku a k dosiahnutiu výrazu v interpretácii. V prípade niektorých árií alebo piesní možno preložiť a vysvetliť obsah textu iným spôsobom, ak to nenaruší zmysel textu. Nevyznávať lásku svojej milej, ale napríklad svojej matke *Que jour me dure/Tak ma všetko rmúti* od J. J. Rousseau, alebo adresovať text inej osobe s prihliadnutím na vek a mentálnu vyspelosť žiaka.

Pri piesňovom repertoári sa najčastejšie stretávam s neadekvátnym výberom dramatickej piesne *V našom dvore na javore, Keby som bol vtáčkom a Sedíme tu smutní* od M. Schneidra-Trnavského, obsahovo závažných *Biblických písní* od A. Dvořáka, *Ave Marie* od F. Schuberta, J. S. Bacha, G. Cacciniho, prednesovo a výrazovo nesprávne pochopenej *Marmotte* a ľúbostnej *Ich liebe dich* od L. van Beethovena, ako aj piesne z interpretačne náročných piesňových cyklov F. Schuberta a R. Schumanna, ktoré interpretujú vekovo, technicky a interpretačne nezrelí žiaci I. a II. stupňa ZUŠ na speváckych súťažiach a koncertoch.

„Na isté skladby treba emotívne dozrieť. Jeden z profesorov po vypočutí si istej interpretácie piesne kedysi povedal: „nuž,... pekne zaspieval, ale načo...“

Tolko je hlasov a spôsobov spevu, koľko je ľudí, lebo všetko v človeku má vplyv na to, ako spieva. Hudba je hrou emócií. Výučba spevu nás môže naučiť veľa o našom svete emócií.“

T. Jarosz

Na niektoré skladby treba dozrieť, a to nielen technicky, ale hlavne emocionálne. Spievanie nie je len správne intonovanie a vyspievanie vysokých tónov. Najmä pri výbere rozsahovo náročných skladieb pre 12 – 16-ročných žiakov, u ktorých práve prebieha mutácia, nemôže učiteľ vyžadovať farebné hrudné alebo vysoké tóny. Aj nová anatómia a fyziológia si vyžaduje svoj čas, aby sa novo nadobudnuté parametre fonačného ústrojenstva vo svojej funkcii ustálili a spevák si zvykol na novú situáciu a možnosti svojho hlasu. Správne používanie hlasu v tomto období má veľký význam pre ďalšiu funkciu celého hlasového aparátu. Niektorí učitelia sú však nedomyselní a už pri prvých príznakoch znelosti spodných či vrchných tónov sa púšťajú do ich cvičenia a zdokonaľovania. Pravidlo „všetko má svoj čas“ tu má nezastupiteľnú hodnotu.

Rešpektovanie zásad správneho výberu, nielen po stránke technickej, ale aj obsahovej, zohráva v tomto období veľmi dôležitú úlohu. Žiaci sa v tomto období nachádzajú v medzistupni vývoja, keď detské piesne už pre nich nie sú vhodné a piesne s ľúbostnou a osudovou tematikou ešte vhodné nie sú. Tu treba siahnuť po piesňach pastierskych, zbojníckych, s tematikou prírody, situácií a vzťahov, ktoré žiaci poznajú a v tomto

období prežívajú. Učme žiakov interpretovať obsah a vyjadriť emócie! Ak sa učiteľovi stane, že po čase si v priebehu nácviku skladby uvedomí chybu v nevhodnom výbere a eventuálne skladbu zmení, väčšinou je to z hľadiska technickej náročnosti, málokedy z aspektu vekovej alebo emocionálnej nezrelosti. Znamená to, že táto stránka sa pri výbere skladby stále málo akceptuje, alebo dokonca vôbec neberie do úvahy.

Úlohou spevu je, aby sme u detí rozvíjali radosť zo spevu. Ako to však chceme urobiť, ak sa zameriavame len na zvládnutie technických problémov? Ako dosiahnuť radosť zo spievania? Prvoradým je správny výber piesňového materiálu z hľadiska veku, ako aj mentálnej, psychickej a emocionálnej zrelosti žiaka. Potom je to motivácia, správne pochopenie textu (aktualizácia textu), rozvíjanie fantázie pri prednese na základe rôznych predstáv, vlastných zažitých spomienok a skúseností.

Nikdy netreba podceňovať ľudové piesne v úprave D. Stankovského, P. Kršku, P. Cóna, V. F. Bystrého, L. Stančeka, M. Schneidra-Trnavského, M. Moyzesa, E. Suchoňa, A. Moyzesa a umelé piesne A. Čobeja, J. Kowalského, T. Hirnera, O. Francisciho, D. Kar-doša, J. Meiera, V. Wicka, M. Licharda, I. Horvátha, B. Felixa, T. Freša, J. Hatríka a ďalších, ktoré by mali byť základom repertoáru každého žiaka v ZUŠ aj vo vyšších ročníkoch. Ide o piesne, prostredníctvom ktorých je možné rozvíjať ako predstavivosť, fantáziu, tak aj vzťah žiakov k slovenským piesňam. Sú to piesne, ktoré sú v rámci jednotlivých vývojových štádií potrebné na dosiahnutie určitého technického, interpretačného a emocionálneho stupňa vývoja žiakov.

S problematikou vhodného výberu piesňového materiálu súvisí aj problematika estetického ideálu tvorby tónu v interpretácii populárnych piesní a piesní klasickej hudby. V oboch prípadoch sa stretávame s častým využívaním neprirodzeného tónu u 6 – 12-ročných žiakov, ktorí tvoria tóny enormne farebné s častým vibratom, nečistou intonáciou (detonovanie, spievanie pod tónom), vysoké tóny spievajú s nadmernou spotrebou dychu, alebo naopak, tvoria tóny štíhle, svetlé až ostré s vibratom, distonovaním a nedostatočnou dychovou kapacitou. V prvom prípade je taká tvorba tónu spôsobená neprimeraným používaním modifikačných orgánov, nedostatočnou až absentujúcou hlavovou rezonanciou a nesprávnym využívaním dychu. V druhom prípade ide o nedostatočné prehĺbenie dychu, keď sa dvíha hrtan a bráni voľnosti tónu, chýba naopak hrudná rezonancia a správne ovládanie dychového svalstva. Pre žiakov, rodičov a okolie toto neprirodzené tvorenie tónu predstavuje „ozajstný“ operný spev (na základe poznania prejavu niektorých speváčok na operných scénach). Bohužiaľ, ešte stále u niektorých učiteľov pretrváva názor, že čím vyššie a hlasnejšie, tým lepšie. Keď sa k tomu pridá aj vibrato a maniera, tak už ide o to „pravé“ spevácke umenie. Pripadá mi to, ako by sme sa vo vokálnej interpretácii vracali späť do obdobia „hudobného praveku“. Ide len o rýchly úspech, popularitu a ziskuchtivé a komerčné konanie, čoho výsledkom je však dehonestovanie a ničenie vokálneho umenia a detských hlasov. Treba nielen upozorniť a poukázať na negatívne dôsledky takéhoto vedenia detského hlasu, ale aj pokúsiť sa zmeniť myslenie učiteľov, žiakov a rodičov, že ide o nesprávny a neprirodzený spev v tomto veku, čo bude asi veľmi ťažké.

Za neadekvátny a neprimeraný výber skladieb a neprirodzenú tvorbu tónu sú v najväčšej miere zodpovední učelia spevu, ale aj rodičia žiakov, ktorí interpretáciu náročných piesní obdivujú a výber čo najťažšieho repertoáru pre svoje dieťa podporujú. Mnohí rodičia si od učiteľa dokonca vyžadujú rozšírené štúdium spevu, alebo posielajú svoje deti k viacerým učiteľom, či nútia deti spievať náročné party doma bez

dozoru alebo pod vlastným dohľadom na dosiahnutie rýchlejšieho pokroku. Takéto neuvážené konanie rodičov má však za následok časté zápaly dýchacích orgánov, hlasové indispozície, šelest a chripot hlasu, rýchlu hlasovú únavu, neznelé tvorenie hlasu v hovorovom a speváckom prejave, tvrdé hlasové začiatky, hlasové uzlíky a nedomykavosť hlasiviek.

Úlohou učiteľov spevu v ZUŠ by malo byť na základe primeraného a adekvátneho výberu hudobného materiálu rozvíjať a prehĺbovať prirodzenú tvorbu tónu, prednesovo-výrazovú a pohybovú stránku interpretácie, vytvoriť kladný vzťah k hudbe a spevu rôznych štýlových období a žánrov, sprostredkovať znalosti o súčasnom hudobnom dianí a podporovať žiakovu samostatnosť, sebareflexiu, iniciatívu, tvorivosť, záujem... Je toho veľa, čo sa od kvalifikovaného učiteľa spevu vyžaduje, ale len tak možno docieľiť pokrok, úspech a záujem o spev. Hybnou silou každého učiteľa na ceste vlastného pedagogického rastu sú nielen ceny zo speváckych súťaží, ale aj neustály záujem, iniciatíva a napredovanie žiakov.

LITERATÚRA

JAROSZ, Tomasz: *Výučba spevu je poznávaním seba*. In: Interpretčné kurzy 2010 – 2011. Ružomberok: Verbum, 2011.

PROCHÁZKOVÁ, Martina: *Potrebuje študent v predgraduálnej príprave pre oblasť predškolskej a elementárnej pedagogiky hlasovú výchovu?* In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae*. Ružomberok: Verbum, 13, 2014, č. 8, s. 287–293.

SUMMARY

The Questions of Proper Selection of Singing Repertory for the Pupils of the Elementary Art School

The goal of the contribution is to point to contemporary trends in the selection of music material, the necessity of its proper choice for a particular vocal and mental niveau of the pupils of elementary art school, as well as to warn against the wrong accommodation of the vocal technique to aesthetic norms while performing pieces of various music styles at the expense of natural voice development of the elementary art school pupils.

SLOVENSKÁ HUDBA

revue pre hudobnú kultúru

Časopis Slovenskej hudobnej únie
Michalská 10, 815 36 Bratislava

Adresa redakcie:

e-mail:

www:

Slovenská hudba, Michalská 10, 815 36 Bratislava
acierna@ukf.sk

www.elis.sk

www.slovenskahudba.com

Registračné číslo:

371/91. MIČ 49680

Predplatné na celý rok:

8,00 Eur

Sadzba, zalomenie a tlač:

AEPress, Bratislava

Rozširuje:

L. K. Permanent, pošt. prieč. 4, 834 14 Bratislava

tel. a fax: 00421 2/444 53 711

e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Objednávky a reklamácie prijíma: L. K. Permanent a redakcia časopisu.

Vychádza štyrikrát do roka. Cena jedného čísla 2,00 €.